

ตอนที่ 5

การพิพากษาคดีอาญา

บทที่ 14 การพิพากษาคดีอาญา

บทที่ 15 การเปลี่ยนโทษ และการใช้วิธีการสำหรับเด็กและ
เยาวชน

บทที่ 16 การอุทธรณ์ - ฎีกา

บทที่ 14

การพิพากษาคดีอาญา

ในเรื่องการพิพากษาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวได้บัญญัติไว้ในหมวด 8 ตั้งแต่มาตราที่ 94 ถึงมาตรา 103 ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างกับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลธรรมดา

1. การรับฟังรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงก่อนศาลพิพากษาลงโทษ

มาตรา 94 ในกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 34 (1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจตามมาตรา 55 (2) หรือมาตรา 79 และมาตรา 80 แล้ว และถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจของแกลงการณ้เพิ่มเติมด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ก็ให้ศาลรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย

ในคดีที่มีการสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 34 (1) ก่อนที่ศาลจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนได้ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว เป็นการให้เห็นถึงความสำคัญของรายงานการสืบเสาะ เพราะถือเป็นประเด็นที่จะต้องนำมาพิจารณาคด้วย (มาตรา 78) แต่ถ้าในคดีนั้นศาลพิจารณาแล้วจะพิพากษาไม่ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจจะไม่รอรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจากสถานพินิจก็ได้ เหตุผลก็คือเมื่อมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเพื่อหยั่งทราบบุคลิกลักษณะ สิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน การที่ศาลจะด่วนพิพากษาไปโดยไม่รอรายงานและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเสียก่อน การตรวจพินิจและประมวลข้อเท็จจริงต่างๆ ก็จะไม่เป็นประโยชน์ เพราะว่าถ้าศาลไม่ทราบสาเหตุแห่งการกระทำผิดรวมทั้งข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ศาลจะลงโทษหรือใช้วิธีการที่เหมาะสมกับตัวจำเลยเพื่อให้จำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้อย่างไร ในเมื่อศาลเองไม่ทราบว่าจำเลยกระทำความผิดหรือมีความประพฤติบกพร่องเพราะอะไรเป็นสาเหตุ

นอกจากนั้น ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจจะขอแถลงการณ์เพิ่มเติมด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาก็ให้ศาลรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย เพราะในทางปฏิบัติรายงานของสถานพินิจที่ส่งให้พนักงานสอบสวนและที่ส่งให้ศาลนั้น มักจะทำเสร็จภายใน 18 วัน หลังจากที่พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนให้สถานพินิจ แต่ในการพิจารณาคดีของศาล เด็กหรือเยาวชนซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็มักจะถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ พฤติกรรมต่างๆ อาจจะเปลี่ยนแปลงไป หรือทางสถานพินิจได้รับทราบข้อเท็จจริงต่างๆ เพิ่มเติมขึ้นมาซึ่งอาจจะแตกต่างข้อมูลในตอนต้นซึ่งผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กหรือเยาวชน ก็ขอแถลงด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือได้

2. การออกคำสั่งชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาเด็ดขาด

โดยปกติในศาลธรรมดาเมื่อมีการสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้นก็เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องประชุมปรึกษากันในองค์คณะเพื่อพิจารณาว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ สมควรลงโทษอย่างไร แล้วจึงทำคำพิพากษา จะออกคำสั่งชั่วคราวโดยไม่พิพากษาคดีเมื่อเสร็จสำนวนแล้วไม่ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัว แม้ว่าจะมีการสืบพยานจนเสร็จแล้วถึงขั้นที่ศาลจะต้องทำคำพิพากษาแล้ว ศาลจะยังไม่มีคำพิพากษาคัดขาดก็ได้ ซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้บัญญัติไว้

มาตรา 95 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้

เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลออกคำสั่งชั่วคราว ในเมื่อเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษาคัดขาดก็อาจจะเนื่องมาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนยังมีรายละเอียดไม่เพียงพอที่จะทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดรวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยแม้จะเสร็จการพิจารณาไปแล้วก็ตาม เมื่อมาประชุมอาจเกิดความสงสัยในบางประเด็น ซึ่งศาลอาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติไปทำการสืบเสาะเพิ่มเติม หรือในบางกรณีจำเลยประสบอุบัติเหตุได้รับอันตรายสาหัสไม่เหมาะสมที่จะพิพากษาคดี ซึ่งศาลอาจรอคู่อการของจำเลยไปก่อน หรือในกรณีที่ศาลยังไม่ทราบว่าจะใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ศาลอาจออกคำสั่งชั่วคราว ได้ 3 วิธี คือ

- 1) ปลดปล่อยตัวจำเลยไปชั่วคราว (อาจเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ)
- 2) ส่งตัวไปควบคุมยังสถานพินิจแห่งหนึ่งเป็นการชั่วคราว (อาจเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการประกันตัวไป)
- 3) ใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนไปพลางก่อน เช่นการคุมประพฤติ ส่งตัวไปฝึกและอบรม ส่งตัวไปกักและอบรม ฯลฯ (อาจเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจหรือได้รับการประกันตัวไปก็ได้)

กฎหมายมาตรานี้เป็นการยืดหยุ่นเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาใช้ดุลยพินิจได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น กรณีเด็กกระทำความผิดแล้วในระหว่างนั้นเด็กประสบอุบัติเหตุ มีอาการพิการทางสมอง ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กไปรักษาพยาบาล อย่างนี้ถ้าพฤติการณ์อาการของเด็กไม่ดีขึ้น ศาลก็จะสั่งจำหน่ายคดี เมื่อได้ฟังรายงานจากแพทย์หรือกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนหญิงมีการตั้งครรภ์จะคลอด พฤติการณ์แห่งคดีไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลก็อาจจะปล่อยตัวไปชั่วคราว เพื่อให้ไปทำการคลอดบุตรก่อน

3. การประชุมปรึกษาเพื่อทำคำพิพากษา

มาตรา 96 ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ผู้พิพากษาอาวุโสเป็นประธาน และให้ประธานของที่ประชุมนั้นถามความเห็นของผู้พิพากษาสมทบก่อน

เมื่อมีการสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จสิ้นแล้ว เมื่อจะมีการทำคำพิพากษาต้องทำเป็นองค์คณะ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำ 2 ท่าน และผู้พิพากษาสมทบ 2 ท่าน ให้ผู้พิพากษาอาวุโส คือผู้พิพากษาประจำที่มีอาวุโสสูงเป็นประธานโดยต้องถามความเห็นของผู้พิพากษาสมทบก่อน เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนในการใช้หลักจิตวิทยาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ให้ความคิดเห็นเสนอแนะต่อศาล ซึ่งการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งก็เป็นไปตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งโดยหลักการวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่าย จะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยกับผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า

4. การอ่านคำพิพากษาให้กระทำเป็นการลับ

มาตรา 97 การอ่านคำพิพากษาให้กระทำเป็นการลับ และให้นำมาตรา 73 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าอยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ ให้ศาลเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่มาฟังคำพิพากษาด้วย

การอ่านคำพิพากษาให้กระทำเป็นการลับให้เฉพาะผู้เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังคำพิพากษา จุดมุ่งหมายก็ไม่ต้องทำให้เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และในกรณีที่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ให้ศาลเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วยมาฟังคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการที่จะได้ร่วมมือช่วยกันแก้ไขสงเคราะห์ให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดี แต่บางกรณีก็เป็นกรณียกที่ศาลจะส่งหมายเรียกให้บุคคลดังกล่าวมาร่วมฟังคำพิพากษา เช่น บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนประกอบอาชีพซึ่งต้องย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ เช่น เป็นคนงานก่อสร้าง หรือล่องเรือค้าขายสินค้า กฎหมายจึงได้กำหนดว่าถ้าอยู่ในวิสัยคือพอจะทำได้ก็ให้ศาลเรียกบุคคลดังกล่าวมาฟังคำพิพากษา ถ้าไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ก็ไม่ต้องเรียก

5. การห้ามระบุชื่อ และห้ามโฆษณาคำพิพากษาที่จะทำให้อับอายแก่เด็กหรือเยาวชน

มาตรา 98 ในการโฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ห้ามมิให้ระบุชื่อ หรือแสดงข้อความ หรือกระทำการด้วยประการใดๆ อันจะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

กฎหมายไม่ได้บัญญัติห้ามโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่เพื่อป้องกันมิให้เป็นการประจานหรือทำให้เด็กหรือเยาวชนได้รับความเสียหาย และเพื่อให้เขากลับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างไม่มีปมด้อย จะได้เกิดความมั่นใจอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข ไม่ต้องถูกตราหน้า ดังนั้นเมื่อจะมีการโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ หรือการเขียนบทความต้องมีให้อับอายแก่เด็กหรือเยาวชน โดยการเปลี่ยนชื่อเด็กหรือเยาวชน โดยใช้อักษรย่อแทน เพื่อให้ผู้ที่ได้ยินหรือได้พบเห็นคำพิพากษาจะได้ไม่ทราบว่าเด็กหรือเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นใคร เว้นแต่ในกรณีที่ศาลอนุญาตเท่านั้น

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา

อำนาจพิเศษของศาลเยาวชนและครอบครัวที่แตกต่างจากอำนาจของศาลธรรมดาอีกประการหนึ่งก็คือ อำนาจในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของตนได้ ซึ่งศาลธรรมดานั้นถือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา คือ เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งใดไปแล้ว ศาลนั้นจะแก้คำพิพากษาหรือคำสั่งของตนเองไม่ได้ นอกจากจะแก้ด้วยคำที่เขียนหรือพิมพ์ผิดเท่านั้น เช่น ศาลลงโทษจำคุกนายดำ ในความผิดฐานลักทรัพย์ 1 ปี แล้วต่อมาเมื่อนายดำถูกจำคุกไป 3 เดือน ศาลจะมาเปลี่ยนคำพิพากษาให้จำคุกน้อยลงหรือมากขึ้นอย่างนี้ศาลธรรมดาทำไม่ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัว กฎหมายให้อำนาจศาลสามารถเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้ แต่ว่าการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษานั้นก็ต้องเปลี่ยนแปลงเฉพาะโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ศาลได้มีคำพิพากษาไปแล้วเท่านั้น เช่น เดิมพิพากษาว่ามีความผิดฐานลักทรัพย์ จึงให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจมีกำหนด 1 ปี หลังการฝึกอบรมไปได้ 3 เดือน จำเลยมีความประพฤติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ศาลก็มีอำนาจเปลี่ยนคำพิพากษาโดยอาจจะลดระยะเวลาฝึกอบรมเหลือ 6 เดือน หรือปล่อยตัวไปก็ได้ ถ้าจำเลยมีความประพฤติเลวลง ศาลก็จะเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเป็นเพิ่มกำหนดระยะเวลาเป็น 2 ปี หรือเปลี่ยนเป็นกักและอบรมก็ได้ แต่ศาลจะไปเปลี่ยนคำพิพากษาจากเดิมว่ามีความผิดเปลี่ยนเป็นไม่มีความผิดไม่ได้ ซึ่งจุดประสงค์ของการให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้ก็เพราะจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้มุ่งในการลงโทษแต่มุ่งในการคุ้มครองช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี ดังนั้นถ้าศาลเห็นว่าการใช้วิธีการนั้นไม่สามารถที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนได้กลับตัวเป็นคนดีได้อย่างเหมาะสม ก็ต้องเปลี่ยนเป็นวิธีการอื่นที่เหมาะสมยิ่งกว่าในการที่จะช่วยให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี

มาตรา 99 เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว และต่อมาความปรากฏแก่ศาลเอง หรือปรากฏจากรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้ปกครองโรงเรียนหรือสถานกักและอบรมหรือสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจ หรือปรากฏจากคำร้องบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ หรือสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตตามมาตรา 20 (2) ว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ตามมาตรา 78 และมาตรา 82 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมถ้าศาลเยาวชนและครอบครัวที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง หรือที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือ

เยาวชนนั้นกำลังรับโทษหรือถูกควบคุมตัวอยู่ เห็นว่ามีเหตุอันสมควรก็ให้อำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ในกรณีที่ศาลที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งให้แจ้งให้ศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งทราบ และถ้าโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่กำหนดในภายหลังหนักกว่าโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้รับอยู่ เด็กหรือเยาวชนนั้นมีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นได้

ในคดีที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมยังสถานพินิจ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจในท้องที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยถูกควบคุมตัวอยู่มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการในวรรคหนึ่ง

มาตรา 99 วรรค 1 นับว่าเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวแตกต่างกันกับศาลธรรมดา เพราะให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวถึง 2 ศาล คือศาลเยาวชนและครอบครัวที่พิพากษาหรือมีคำสั่งและศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังรับโทษหรือถูกควบคุมตัวอยู่ มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้เมื่อข้อเท็จจริงตามมาตรา 78 และมาตรา 82 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวไทยมีอำนาจที่จะพิพากษาลงโทษจำคุกหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ และศาลเยาวชนและครอบครัวยังมีอำนาจที่จะส่งเด็กหรือเยาวชนไปรับโทษหรือฝึกอบรมในจังหวัดอื่นนอกเขตอำนาจของตนเองได้

ตัวอย่าง 1 เยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติที่จังหวัดยะลา (ไม่มีศาลเยาวชนเปิดทำการ) ไปกระทำความผิดซึ่งทรัพย์สินที่จังหวัดเชียงใหม่ ก็ต้องถูกฟ้องที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ (มาตรา 58 (1)) ดังนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่จะพิพากษาส่งตัวเยาวชนไปฝึกอบรมในสถานพินิจจังหวัดสงขลา เพราะเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่เยาวชนมากกว่าเพราะบิดามารดา ญาติพี่น้อง เดินทางมาเยี่ยมได้ง่ายกว่า และการฝึกอบรมต่างๆ เหมาะสมกับจำเลยมากกว่าก็ได้

ตัวอย่าง 2 เด็กชายดำมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกับพ่อแม่ที่จังหวัดสงขลา แต่เด็กชายดำได้ย้ายไปทำงานโดยกินอยู่หลับนอนกับนายจ้างที่จังหวัดเชียงใหม่หลายปีแล้ว ได้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์นายจ้าง ถูกฟ้องที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ (มาตรา 58 วรรค 1) ศาลพิพากษาให้ส่งตัวเด็กชายดำไปฝึกและอบรมที่สถานพินิจจังหวัดสงขลาหรือจะมอบตัวเด็กชายดำให้กับบิดามารดา โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติก็ได้

กรณีตามตัวอย่าง 1 และ 2 เมื่อศาลได้พิพากษาไปแล้ว ต่อมาหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว ความปรากฏแก่ศาล ศาลในที่นี้หมายถึงศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคำพิพากษา หรือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลาที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกำลังถูกควบคุมตัวอยู่ ซึ่งศาลก็อาจจะได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจจังหวัดสงขลา ซึ่งในทางปฏิบัติผู้อำนวยการสถานพินิจอาจจะรายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา หรือศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ทราบก็ได้ ว่าหลังจากที่ได้รับมอบตัวเด็กหรือเยาวชนมาควบคุมเพื่อฝึกและอบรมแล้วเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ซึ่งถ้ามีเหตุอันสมควรในการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีได้ผลยิ่งขึ้น ศาลก็มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษานี้เป็นไปได้ทั้งทางที่เป็นผลดีหรือผลร้ายกับจำเลยมากขึ้น

6.1. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาที่เป็นผลดีแก่จำเลย

เช่น เดิมศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ พิพากษาให้ส่งตัวเยาวชนไปฝึกและอบรมในสถานพินิจจังหวัดสงขลาเป็นเวลา 1 ปี หลังจากเยาวชนรับการฝึกอบรมในสถานพินิจไปได้ 3 เดือนแล้ว ปรากฏจากรายงานของสถานพินิจว่าจำเลยมีความประพฤติเรียบร้อย ขยันขันแข็งในการศึกษา ให้ความร่วมมือกับสถานพินิจเป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีไม่มีที่ท่าที่จะกลับไปกระทำความผิดอีก ศาลก็อาจจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาเดิมจากฝึกและอบรม 1 ปี เป็นฝึกและอบรม 6 เดือน หรือให้ปล่อยตัวไปโดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติแทนก็ได้

6.2. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย

เช่น เดิมศาลพิพากษาส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจ 1 ปี ฝึกอบรมไปได้ 3 เดือน ปรากฏจากรายงานของผู้บริหารสถานพินิจว่าจำเลยมีความประพฤติเสียหาย

ชอบประพฤติตนเป็นนักเลงหัวใจ ช่มเหงผู้อื่น ไม่สนใจในการศึกษาอบรม ทำตัวกระด้างกระเดื่องต่อครูผู้ทำการฝึกอบรม ดังนี้ถ้าศาลเห็นว่าวิธีการที่ใช้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้จำเลยกลับตนเป็นคนดี ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาจากเดิม ฝึกและอบรม 1 ปี เป็นกักและอบรมเป็นเวลา 2 ปี หรือถ้าเห็นว่าไม่สมควรใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ศาลอาจจะแก้เป็นส่งตัวไปจำคุกเป็นเวลา 1 ปีก็ได้

ในกรณีที่ศาลแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน มีผลทำให้จำเลยต้องรับโทษหรือวิธีการที่หนักกว่าเดิม กฎหมายให้อำนาจแก่จำเลยในการที่จะอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นได้ และในกรณีที่ศาลที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง เช่น เดิมศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้พิพากษาส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมในสถานพินิจจังหวัดสงขลาเป็นเวลา 1 ปี ต่อมาผู้อำนวยการสถานพินิจจังหวัดสงขลารายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลาทราบว่าหลังการฝึกอบรมจำเลยมีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไป และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลาได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยแก้ไขให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ตาม กฎหมายกำหนดให้ศาลที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงแจ้งให้ศาลที่พิพากษาทราบด้วย

ข้อสังเกต 1. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษามาตรา 99 วรรค 1 นี้ ศาลที่มีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขต้องเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวทั้ง 2 ศาล คือ ศาลที่พิพากษากับศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่จำเลยถูกควบคุมตัวอยู่

2. การอุทธรณ์ในกรณีที่ศาลแก้ไขเปลี่ยนแปลงแล้วทำให้จำเลยรับโทษหรือวิธีการที่หนักขึ้น จำเลยอุทธรณ์ได้เฉพาะกรณีเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา จำเลยก็ต้องนำสืบเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยหลังจากฝึกอบรมไปแล้วว่ามีความประพฤติดีขึ้นไม่มีความประพฤติอะไรเสียหายไม่ใช่อุทธรณ์เกี่ยวกับข้อหาที่ศาลตัดสินไปแล้ว

6.3. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา 99 วรรค 2

กรณีตามมาตรา 99 วรรค 2 นี้เป็นกรณีที่ศาลธรรมดาเป็นผู้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมยังสถานพินิจ กรณีที่ศาลธรรมดาเป็นผู้พิพากษาหรือมีคำสั่งดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ในกรณีดังนี้ คือ

6.3.1. กรณีตามมาตรา 58 (3) คือไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติและในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจพิจารณาคดีนั้น

กรณีตามมาตรา 58 (3) นี้เมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะถูกฟ้องยังศาลธรรมดา แล้วศาลธรรมดาพิพากษาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (5) หรือ 75

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 “เด็กอายุกว่า 7 ปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษแต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการ ดังต่อไปนี้”

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่ที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 “ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปีแต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”

กรณีที่ศาลธรรมดาใช้อำนาจพิพากษาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (5) หรือ 75 นี้ ผู้กระทำความผิดต้องมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี และศาลจะใช้วิธีส่งตัวไปฝึกและอบรมแต่จะส่งไปกักและอบรมไม่ได้

6.3.2. กรณีตามมาตรา 59 คือในกรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกับผู้ใหญ่ ซึ่งกฎหมายให้แยกฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ได้มีการฟ้องคดีผิดไปโดยไปฟ้องคดีในศาลธรรมดาแล้วต่อมาในระหว่างการพิจารณาความจริงปรากฏแก่ศาลธรรมดาว่าจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน แล้วศาลธรรมดาใช้ดุลยพินิจไม่โอนคดีให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจตามมาตรา 58 กฎหมายให้ศาลธรรมดามีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้แก่จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้

กรณีตามมาตรา 59 นี้ ศาลธรรมดามีอำนาจที่จะพิพากษาคดีโดยใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 (5), 75 หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและ

เยาวชนซึ่งเป็นอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวก็ได้ เช่น อำนาจตามมาตรา 104 คือ อำนาจในการเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามมาตรา 39 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นกักและอบรม หรือการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุม เพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจหรือสถานฝึกอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ดังนั้นในกรณีที่ศาลธรรมดา เป็นผู้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมยังสถานพินิจ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการลงโทษ แต่เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งสถานพินิจจะจัดตั้งขึ้นในจังหวัดที่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการแล้วเท่านั้น โดยมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้บังคับบัญชาอยู่แล้ว เมื่อศาลธรรมดาพิพากษาส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจแล้ว ต่อมาปรากฏว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปตาม มาตรา 99 วรรค 1 ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเสนอรายงานต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่สถานพินิจอยู่ในเขตอำนาจ ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา ซึ่งถ้าแก้ไขเปลี่ยนแปลงแล้วจำเลยต้องรับโทษหรือวิธีการที่หนักขึ้น จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งที่แก้ไขนั้น ส่วนศาลธรรมดาที่พิพากษาหรือมีคำสั่งไม่มีอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา

ตัวอย่างเช่น นายดำอายุ 16 ปีมีถิ่นที่อยู่ปกติในจังหวัดบุรีรัมย์กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ในจังหวัดบุรีรัมย์ (ยังไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการ) ถูกฟ้องต่อศาลจังหวัดบุรีรัมย์ ศาลได้พิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจจังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 75 ซึ่งสถานพินิจจังหวัดอุบลราชธานีก็ต้องรับตัวนายดำไว้เพื่อทำการฝึกและอบรม ซึ่งเมื่อฝึกอบรมได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจก็ต้องเสนอรายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานีทราบ ซึ่งถ้านายดำมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี ก็มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้ ซึ่งถ้าแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาแล้วจำเลยต้องรับโทษหนักหรือวิธีการที่หนักกว่าเดิม จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 99 วรรค 1 ซึ่งถ้าจะมีการผิดพลาดโดยผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอรายงานให้กับศาลธรรมดา คือศาลจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งพิพากษาหรือมีคำสั่ง ศาลจังหวัดบุรีรัมย์ก็ไม่มีอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา

เพราะกฎหมายให้อำนาจเฉพาะศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้นที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้

7. การพิพากษาปล่อยโดยวางเงื่อนไขคุมประพฤติ

มาตรา 100 ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไม่มีความผิดและปล่อยเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าศาลเห็นว่ามิเหตุอันสมควรจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วย ก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อไว้ในคำพิพากษา ดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใดอันจะจงใจให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติชั่ว

(2) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(3) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลหรือประเภทบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร

(4) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำการใดอันจะจงใจให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติชั่ว

(5) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาลหรือพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมายเป็นครั้งคราว

(6) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรมหรือประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ

ในการกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลกำหนดระยะเวลาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามวรรคหนึ่งนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลเองหรือปรากฏจากรายงานของบุคคลตามมาตรา 101 วรรคหนึ่งว่า ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้นได้เปลี่ยน

แปลงไปเมื่อศาลเห็นสมควร อาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดหรือทุกข้อก็ได้ หรือ จะกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

อำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่แตกต่างจากศาลธรรมดาก็ประการหนึ่งก็คือ เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไปเพราะไม่มีความผิด ศาลก็ยังมี อำนาจวางเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งแตกต่างจากศาลธรรมดา เพราะศาลธรรมดาเมื่อพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ศาลธรรมดาก็ พิจารณาวางกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวจำเลยไม่ได้ บทบัญญัติของศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรฐานนี้แสดงให้เห็นถึงความผูกพันที่จะต้องคุ้มครองป้องกันไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกระทำ ความผิด เพราะศาลเยาวชนและครอบครัวก่อนที่จะมีคำพิพากษาจะต้องพิจารณาถึงรายงาน การสืบเสาะข้อเท็จจริงของสถานพินิจต่างๆ หรือพฤติการณ์ต่างๆ ในระหว่างการพิจารณาคดี ทำให้ศาลทราบว่าถึงแม้จำเลยจะมีได้กระทำความผิดในคดีนี้ แต่มีลักษณะพฤติกรรมที่ส่อไปใน ทางที่จะกระทำผิดได้ง่าย เช่น จำเลยชอบเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน มั่วสุมกับกลุ่มที่กระทำ ความผิด ถ้าไม่หาทางป้องกันแก้ไขจะทำให้จำเลยกระทำความผิดขึ้นจริงโดยง่าย กฎหมายจึง ให้อำนาจศาลในการที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติเอาไว้ เพื่อป้องกันการกระ ทำความผิด ซึ่งศาลจะกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ ตามมาตรา 100 (1)- (6)

เมื่อศาลกำหนดเงื่อนไขแล้วศาลต้องกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนให้ ปฏิบัติด้วย โดยอาจจะกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งอาจจะเป็น 1 ปี, 2 ปี ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเยาวชนเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ (มาตรา 100 วรรค 2)

หลังจากที่ศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติและกำหนดระยะเวลาไว้แล้ว พนักงานคุม ประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ก็จะเป็นผู้ทำหน้าที่สอดส่องควบคุมความประพฤติของ เด็กหรือเยาวชน แล้วทำรายงานเสนอศาล ซึ่งถ้าศาลเห็นสมควร ศาลอาจจะแก้ไขเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น จากเดิมเคยกำหนดไว้ 1 ข้อ คือ ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานต่อ พนักงานคุมประพฤติทุก 2 เดือน ต่อมาปรากฏว่าจำเลยมีความประพฤติไม่ดีชอบออกเที่ยวใน เวลากลางคืน และชอบสมาคมบุคคลที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ศาลอาจจะเพิ่มเติม กำหนดเงื่อนไขเพิ่มขึ้นเป็น 3 ข้อก็ได้ โดยเพิ่มห้ามออกจากบ้านในเวลากลางคืน และห้าม คบหาสมาคมกับบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร (มาตรา 100 วรรค 3)

8. การฝ่าฝืนเงื่อนไขคุมประพฤติที่ศาลกำหนด

มาตรา 101 เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติตามมาตรา 100 แล้ว ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมายที่จะสอดส่องและทำรายงานเสนอต่อศาล

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกหรือหมายจับเด็กหรือเยาวชนนั้นมาตักเตือน หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานฝึกและอบรมที่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 20 (2) แห่งหนึ่งแห่งใดเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

มาตรานี้เป็นสภาพบังคับ เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติแล้ว ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตาม ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกหรือหมายจับมาตักเตือน หรือส่งตัวไปฝึกและอบรมที่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 20 (2) แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าผู้นั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

9. การปล่อยตัวหลังจากครบกำหนดแล้วแต่ยังวางเงื่อนไขคุมประพฤติ

มาตรา 102 ภายใต้บังคับมาตรา 105 ในกรณีที่จะมีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้รับการกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจ สถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมที่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 20 (2) ครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 99 ถ้ามีเหตุอันสมควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุมประพฤติของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไป เมื่อศาลเห็นเองหรือเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือเมื่อผู้ปกครองสถานศึกษาหรือสถานฝึกอบรมร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในมาตรา 100 ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำมาตรา 100 วรรคสองและวรรคสามและมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

อธิบาย ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวออกจากสถานพินิจหรือสถานฝึกอบรม เพราะได้รับการฝึกอบรมมาครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลมีคำสั่งหรือครบกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ตามมาตรา 99 ถ้าศาลทราบเองหรือเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือเมื่อผู้ปกครองสถานศึกษา หรือสถานฝึกอบรมที่รับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ดูแล รายงานให้ศาลทราบถึงความประพฤติต่างๆ ของเด็กหรือเยาวชนว่า ถึงแม้จะ

ฝึกอบรมมาครบกำหนดแล้ว แต่ก็ยังมีความประพฤติไม่น่าไว้วางใจว่าหลังจากปล่อยตัวไปแล้ว จะไม่กลับมาก่อทำความผิดอีก เพราะดูจากพฤติกรรมและทัศนคติต่างๆ แล้วน่าจะเชื่อว่าจะกลับมาก่อทำความผิดอีก หรือในละแวกบ้านของเด็กหรือเยาวชนมีกลุ่มบุคคลที่มีความประพฤติเสียหายชอบมาชักชวนให้เด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมสมาคม ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้เด็กหรือเยาวชนไปกระทำความผิดได้ง่าย ดังนั้นศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามที่ระบุไว้ในมาตรา 100 ได้ และให้พนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ถ้าฝ่าฝืนเงื่อนไขให้นำมาตรา 101 มาใช้บังคับ

มาตรา 103 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงยุติธรรม รองปลัดกระทรวงยุติธรรม อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวภาค รองอธิบดีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจตรวจสอบสถานพินิจ สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม สถานแนะนำทางจิต สถานพยาบาล หรือเรือนจำ รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกส่งตัวไปควบคุมไว้

เป็นการกำหนดให้ผู้มีอำนาจตรวจสอบสถานพินิจ สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม สถานแนะนำทางจิต สถานพยาบาลรวมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ

ในกรณีการตรวจเรือนจำ อาจเป็นกรณีที่สถานพินิจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่มีความประพฤติเกเรเหลือขอซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อเด็กหรือเยาวชนอื่น ซึ่งผู้อำนวยการสถานพินิจได้ขออนุญาตจากศาลส่งเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีความประพฤติเหลือขอนั้นไปกักตัวไว้ในเรือนจำ (มาตรา 38 (4))

บทที่ 15

การเปลี่ยนโทษ และการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

1. เกณฑ์ความรับผิดชอบในทางอาญา

เมื่อการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเสร็จแล้ว ศาลก็จะมีการประชุมปรึกษาเพื่อทำคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ สมควรลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างไร ซึ่งอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยมีอำนาจทั้งในการลงโทษทางอาญาและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยให้ศาลกำหนดให้เหมาะสมตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในการที่ศาลจะลงโทษทางอาญาก็จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบในทางอาญาตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73-77 กำหนดไว้ด้วย ซึ่งเกณฑ์ความรับผิดชอบในทางอาญาได้ถืออายุขณะกระทำความผิดเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยแบ่งออกเป็น 4 เกณฑ์ ดังนี้ คือ

เกณฑ์ที่ 1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

กรณีของเด็กอายุยังไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิดตามกฎหมายถือว่ายังไม่มี ความรับผิดชอบในทางอาญาแต่อย่างใด คือ ไม่ต้องรับโทษทางอาญาเลย ศาลจึงไม่มีอำนาจลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างใดแก่ผู้กระทำผิดได้

เกณฑ์ที่ 2 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมประพฤติดังกล่าว

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจ เช่น ผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควรหรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้อเอง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน หรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นหรือคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้

กรณีเด็กอายุเกิน 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เมื่อถูกฟ้องต่อศาลแล้วศาลพิจารณาว่าเด็กกระทำความผิดจริง ศาลก็ไม่มีอำนาจลงโทษทางอาญาตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งบัญญัติไว้ คือ

มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

จะเห็นได้ว่าโทษตามมาตรา 18 ใน (1)-(4) เป็นโทษที่จะต้องบังคับเข้ากับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ของผู้กระทำความผิด ถึงแม้โทษปรับจะถือว่าเป็นเรื่องของการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินให้กับรัฐ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดไม่มีเงินชำระก็ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็จะต้องบังคับเข้ากับเนื้อตัวผู้กระทำความผิด

ส่วนโทษริบทรัพย์สินซึ่งถือเป็นโทษชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แต่ลักษณะของโทษ เป็นโทษที่มุ่งถึงตัวทรัพย์สินเป็นสำคัญ ต่างกับโทษสถานอื่น เพราะไม่ได้บังคับเข้ากับตัวผู้กระทำความผิด แต่เป็นที่ว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะริบได้ แม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นเด็กก็ตาม

ฎีกาที่ 246/2516 การริบทรัพย์สินแม้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่าเป็นโทษสถานหนึ่ง แม้จำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดจะไม่ต้องรับโทษ เพราะมีอายุไม่เกิน 14 ปี ก็ตาม ศาลก็ชอบที่จะสั่งริบทรัพย์สินของกลางได้

ดังนั้น เมื่อบุคคลอายุเกินเจ็ดปี แต่ไม่เกินสิบสี่ปี กระทำความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการ 5 วิธีตามมาตรา 74 (1)-(5)

เกณฑ์ที่ 3 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง

ความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลที่กระทำความผิดในขณะอายุเกินกว่าสิบสี่ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี เมื่อศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับตัวผู้นั้น เช่น สุขภาพ สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะของเด็ก ตลอดจนสิ่ง

แวดล้อมและสาเหตุอื่นที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะลงโทษทางอาญาก็ได้ หรือจะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ก็ได้ แต่ถ้าศาลจะลงโทษอาญาจะต้องลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง เช่น นายดำ อายุ 16 ปี กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งกฎหมายระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 6 พันบาท ดังนี้ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นควรลงโทษจำคุก 1 ปี ปรับ 2 พันบาท ศาลต้องลดโทษให้กึ่งหนึ่งคือ จำคุก 6 เดือน ปรับ 1 พันบาท หรือถ้าไม่เห็นสมควรลงโทษ จะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ก็ได้ เช่นว่ากล่าวตักเตือน หรือส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจ แต่ระยะเวลาที่ส่งไปต้องไม่เกินกว่านายดำมีอายุครบ 18 ปี

เกณฑ์ที่ 4 มาตรา 76 ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

บุคคลที่อายุกว่าสิบเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปี เมื่อกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด จะต้องถูกลงโทษทางอาญา แต่กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในการลงโทษว่าสมควรจะลดมาตราส่วนโทษให้ 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งก็ได้อยู่ที่ดุลยพินิจของศาล มิใช่บังคับให้ศาลต้องกระทำ ศาลจะไม่ลงโทษโดยจะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ไม่ได้ ศาลต้องลงโทษหรือถ้าจะมีเหตุอันควรปราณีให้ศาลรอการลงโทษก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56

ดังนั้น ถัดอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลธรรมดา ศาลจะลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างไรก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74, 75 และ 76

ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีการที่เป็นพิเศษ ที่บัญญัติไว้ในหมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 104 ถึง มาตรา 107 คือวิธีการเปลี่ยนโทษอาญามาเป็นวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน แต่การที่ศาลเยาวชนจะใช้อำนาจในการเปลี่ยนโทษอาญาเป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

กล่าวโดยสรุป เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างไร ศาลจะต้องพิจารณาถึงอายุของจำเลยในขณะที่กระทำความผิดว่าอยู่ในเกณฑ์ใดแล้วจึงพิพากษาหรือสั่งภายในขอบเขตของเกณฑ์ที่กฎหมายให้อำนาจ คือ

1. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 7 ปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่มีอำนาจลงโทษอาญา แต่มีอำนาจใช้วิธีการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะส่งตัวเด็กไปรับฝึกอบรมได้แต่ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์

2. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี ศาลมีอำนาจลงโทษทางอาญาแต่ต้องลดอัตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่งหรือศาลจะใช้วิธีการสำหรับเด็กตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 ก็ได้ และมีอำนาจใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยบางชนิดตามประมวลกฎหมายอาญา

3. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ หรือในกรณีที่รับโอนคดีมาจากศาลธรรมดาคตามมาตรา 61 วรรค 1 คืออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ ศาลมีอำนาจลงโทษทางอาญาได้เต็มอัตราหรือถ้าเห็นสมควรจะลดอัตราส่วนโทษให้ 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งก็ได้ และศาลมีอำนาจให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยทุกชนิดตามประมวลกฎหมายอาญา

ดังนั้น บุคคลที่ขณะกระทำความผิดมีอายุเกินสิบสี่ปีขึ้นไปแต่ยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจที่จะลงโทษทางอาญาแล้ว ศาลยังมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 104 ถึง มาตรา 107

2. การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา

การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้มุ่งแต่เพียงพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น ศาลจะพิจารณาตัวผู้กระทำความผิดว่ากระทำผิดมาจากสาเหตุใด ควรใช้วิธีการอย่างไรเพื่อช่วยเหลือให้กลับตนเป็นคนดี โดยคำนึงถึงอนาคตของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ศาลจะลงโทษทางอาญาต่อเมื่อเห็นว่าจำเป็นและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดีได้ กฎหมายจึงให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

มาตรา 104 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ดังต่อไปนี้

(1) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39(1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นกักและอบรม ซึ่งจะต้องกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(2) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจ สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(3) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อ ตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำมาตรา 100 วรรคสองและวรรคสามและมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หลักเกณฑ์วิธีการกักและอบรมหรือการฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาคความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่าควรจะกักตัวหรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนตาม (1) หรือ (2) ต่อไปหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด

ตามมาตรา 104 วรรค 1 จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น ที่มีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 4 หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ ฉะนั้นศาลอื่นซึ่งไม่ใช่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะใช้อำนาจตามมาตรา 104 นี้ไม่ได้

ตัวอย่าง เช่น นายคำ อายุ 17 ปีมีถิ่นที่อยู่ปกติและกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ถูกฟ้องต่อศาลจังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าศาลจังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาแล้วเห็นว่านายคำกระทำความผิดจริง ศาลจึงพิพากษาลงโทษจำคุก 1 ปี แต่ศาลเห็นว่าจำเลยยังเป็น

เยาวชนอยู่ ศาลจะเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจไม่ได้ เพราะ ศาลจังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใช่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นกักและอบรม ซึ่งจะต้องกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือกักกัน ซึ่งศาลจะใช้กับผู้กระทำความผิดคดีนิตย ซึ่งได้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุเกินสิบเจ็ดปีแล้ว และถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ในความผิดที่ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 อนุ (1)-(8) และหลังจากพ้นโทษมายังไม่เกินสิบปี ได้กลับมากกระทำความผิดตามที่ระบุไว้อีก จนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนอีก ศาลอาจถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดคดีนิตย ซึ่งศาลจะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปี และไม่เกินสิบปีได้ คือ หลังจากที่ได้จำเลยรับโทษจำคุกครบกำหนดแล้วก็จะถูกส่งตัวไปกักกันต่อ ถ้าศาลไม่พิพากษาลงโทษจำคุก ศาลก็จะสั่งกักกันไม่ได้ ศาลต้องพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือนแล้วเพิ่มกักกันไปด้วย ซึ่งการฟ้องขอให้กักกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ศาลกักกัน

ดังนั้นในกรณีที่จำเลยอายุเกิน 17 ปีแล้วกระทำความผิด ซึ่งเข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลเยาวชนและครอบครัว จะพิพากษาลงโทษจำคุกและพิพากษาให้กักกันด้วย แต่ศาลเห็นว่าจำเลยยังไม่สมควรรับโทษจำคุกหรือกักกัน ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย กักกัน เป็นการส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจ

สถานที่ที่ทำการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. สถานฝึกและอบรม เป็นสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดให้เด็กได้รับการอบรมแก้ไขความประพฤติ และฝึกอาชีพอันเหมาะสมแก่สภาพให้ได้รับการเลี้ยงดูอย่าง

ปกติ โดยมีการควบคุมตัวตามความเหมาะสม ไม่เข้มงวดมาก มีลักษณะคล้ายๆ โรงเรียนประจำ

2. สถานกักและอบรม มีลักษณะค่อนข้างเข้มงวดกวดขันใช้สำหรับควบคุมตัวเยาวชนที่มีอายุค่อนข้างมาก มีพฤติกรรมค่อนข้างร้ายแรง ก้าวร้าวหรือมีพฤติกรรมที่ต่อต้านไม่ก้าวหน้าในการฝึกและอบรม มีการกำหนดให้ต้องทำงานหนัก

ข้อสังเกต ถ้าศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปฝึกและอบรม อาจจะส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานที่อื่น ซึ่งไม่ใช่สถานพินิจก็ได้ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปกักและอบรมจะต้องส่งตัวไปกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจเท่านั้น

ฉะนั้นการเปลี่ยนโทษตาม

(1) คือการเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย กักกันเป็นการส่งไปกักและอบรมในสถานพินิจตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(2) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจ สถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

การเปลี่ยนโทษตาม (2) นี้ก็คือในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงพิพากษาลงโทษจำคุก แต่เห็นว่าจำเลยยังไม่สมควรถูกจำคุกจริงๆ ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมซึ่งอาจจะฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานที่ที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมก็ได้ ระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(3) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อ ตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำมาตรา 100 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การเปลี่ยนโทษตามอนุ (3) นี้ คือการเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ ซึ่งศาลอาจกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ และให้พนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่สอดส่องให้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามศาลมีอำนาจออกหมายเรียกหรือหมายจับมาตักเตือน หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปกักและ

อบรมหรือฝึกและอบรมเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนโทษทั้ง (1), (2) และ (3) นั้นเป็นเรื่องของโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งศาลจะมีอำนาจใช้กับบุคคลที่เป็นเยาวชนแล้วเท่านั้น ส่วนผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน 14 ปี ศาลไม่มีอำนาจลงโทษ และใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วยกัน ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนโทษ เพราะการที่ศาลจะเปลี่ยนโทษได้ ศาลจะต้องมีอำนาจลงโทษ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะเปลี่ยนโทษหรือไม่นั้นเป็นดุลยพินิจของศาล ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องเปลี่ยน ศาลจะพิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ และสิ่งแวดล้อมของจำเลยประกอบการพิจารณาด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 913/2508 ศาลฎีกาฟังว่าจำเลยทำความผิดตามฟ้อง และกล่าวว่า เมื่อได้พิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติและสิ่งแวดล้อมของจำเลยแล้วปรากฏว่า ขณะจำเลยกระทำความผิด อายุ 17 ปีเศษ จำเลยเป็นคนเรียบร้อยไม่เกะกะ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับโสเภณี ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวเตร่กลางคืน จำเลยเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหัวหน้างานเป็นอย่างดี ขยันทำงานเพื่อเก็บเงินส่งไปให้บิดามารดาและน้องๆ เป็นคนพูดจาสุภาพเรียบร้อย รู้จักกาลเทศะดีมาก เพียงแต่มีนิสัยสู้คน ใครข่มเหงแล้วมักจะสู้โดยไม่ยอมหนีเท่านั้น ศาลฎีกาแผนกคดีเด็กและเยาวชนเห็นว่า ที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเด็กและเยาวชนพิพากษาลงโทษ จำคุก 7 ปี 6 เดือน โดยให้จำคุกไปที่เดียวนั้นยังไม่เหมาะสมสมควรที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญาแก่จำเลย จึงพิพากษาแก้ไขเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวจำเลยไปยังสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจ เป็นเวลาขั้นต่ำ 3 ปี ขึ้นสูงมีกำหนดอย่าให้เกินกว่าเวลาที่จำเลยมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์

ส่วนมาตรา 104 วรรคสุดท้าย ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่าควรจะกักตัวหรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนตาม (1) หรือ (2) ต่อไปหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด

เป็นกรณีที่คดีนี้เป็นกรณีก่อทำความผิดค่อนข้างร้ายแรงมีโทษสูง และพฤติการณ์การกระทำของจำเลยมีพฤติการณ์อุกอาจ แต่ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดในขณะอายุน้อย ยังไม่สมควรถูกจำคุกทันที จึงให้เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นกักและอบรม หรือฝึกอบรม แต่เห็นว่าการส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกอบรมอาจจะ

การลงโทษที่น้อยไปไม่สมควรกับความผิดที่จำเลยกระทำ ศาลก็จะกำหนดโทษจำคุกไว้ด้วยว่าเมื่อกักและอบรมหรือฝึกและอบรมครบอายุยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้วให้ส่งตัวจำเลยไปจำคุกต่อในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งศาลก็จะต้องพิจารณาตามขอบเขตระวางโทษซึ่งกฎหมายกำหนดไว้

ในทางปฏิบัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีลักษณะยืดหยุ่นอยู่แล้ว คือ ศาลสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้อยู่แล้ว ตามมาตรา 99 ดังนั้น เมื่อศาลได้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรมหรือกักและอบรม แล้วศาลก็ต้องรอรับฟังรายงานจากสถานพินิจว่าจำเลยมีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ซึ่งถ้ามีความประพฤติดีขึ้น ศาลก็อาจจะยกโทษการส่งตัวไปจำคุกในเรือนจำก็ได้

ข้อสังเกต การเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นการส่งตัวไปควบคุมไว้ในสถานฝึกอบรม ระยะเวลาอาจจะมากกว่าโทษจำคุกก็ได้ เพราะการกักและอบรมหรือฝึกและอบรมไม่ใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 หากแต่เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

4. การเปลี่ยนโทษเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้

มาตรา 105 การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจ หรือส่งตัวไปยังสถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรมที่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 20 (2) ถ้าศาลได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นก็ได้ ในกรณีดังกล่าวศาลจะกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ ให้นำมาตรา 100 วรรคสอง และวรรคสาม และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และระยะเวลาที่จะกักและอบรมหรือฝึกและอบรมนั้นจะเกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่เหลืออยู่

นอกจากศาลจะมีอำนาจเปลี่ยนโทษเป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 แล้ว กฎหมายยังให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเปลี่ยนโทษเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรมโดยกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูงไว้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นการจูงใจให้จำเลยกลับตนเป็นคนดี ซึ่งเป็นการประมาณการว่าช่วงระยะเวลาอย่างน้อยที่สุดภายในกำหนดเวลาที่จำเลยควรจะกลับตนเป็นคนดีได้ ซึ่งถ้าไม่กำหนดระยะเวลาตายตัวไว้อาจไม่เหมาะสม

คือ อาจจะมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ซึ่งศาลจะใช้ดุลยพินิจดูความเหมาะสมในแต่ละคดี ซึ่งวิธีการตามมาตรา 105 นี้ ศาลจะกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงของการกักและอบรมหรือฝึกอบรม เช่น ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ลงโทษจำคุก 1 ปี แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรม มีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำ 1 ปี ขั้นสูงไม่เกิน 3 ปี ซึ่งจำเลยจะต้องถูกควบคุมในสถานฝึกและอบรมอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 ปี แต่อย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ซึ่งศาลสามารถที่จะปล่อยตัวจำเลยไปได้เมื่อฝึกอบรมมาครบ 1 ปีแล้ว ถ้าศาลได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจว่าจำเลยสามารถพัฒนาตนเองกลับตนเป็นคนดีได้ และไม่มีที่ท่าว่าจะกลับไปกระทำความผิดอีก ไม่จำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ต่อไปแล้ว อย่างนี้ศาลก็สามารถปล่อยตัวไปได้ทันที เมื่อฝึกอบรมมาครบขั้นต่ำตามที่กำหนดระยะเวลา แต่ถ้าได้รับรายงานว่าจำเลยยังไม่สามารถกลับตนเป็นคนดี จำเลยก็จะถูกควบคุมตัวไว้จนครบกำหนดขั้นสูง จริงอยู่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาตามมาตรา 99 ได้อยู่แล้ว แต่จะเห็นได้ว่าในกรณีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูงตามมาตรา 105 นี้จะเป็นการคล่องตัวกว่า เพราะศาลไม่ต้องมาทำคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษา และเมื่อศาลปล่อยตัวจำเลยไปในระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูง ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยจะกำหนดเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ และถ้าได้กำหนดเงื่อนไขให้อามาตรา 100 วรรค 2 และวรรค 3 และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม นั่นก็คือ เมื่อศาลปล่อยตัวแล้วกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ก็จะต้องมีพนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแล ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ถ้าหากจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลก็จะออกหมายเรียกหรือหมายจับจำเลยมาตักเตือน หรือส่งตัวไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมเกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่เหลืออยู่ โดยปกติสภาพบังคับตามมาตรา 101 ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลมีอำนาจส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมไม่เกิน 1 ปี แต่ในกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยตัวไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูงนี้ ถ้าศาลได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้วจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลจึงได้มีคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยกลับไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมเกินกว่า 1 ปี ก็ได้แต่ต้องไม่เกินกว่าระยะเวลาที่เหลืออยู่ เช่น เดิมศาลพิพากษาให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำ 1 ปี ขั้นสูงไม่เกิน 3 ปี จำเลยฝึกและอบรมมา 1 ปี ก็ได้รับการปล่อยตัวโดยศาลได้กำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติไว้ด้วย จากการรายงานของพนักงานคุมประพฤติปรากฏว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลได้เรียกตัวมาตักเตือน

จำเลยก็ยังไม่ปฏิบัติตามอีก ศาลจึงมีคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมต่อมีกำหนดระยะเวลาอาจจะเป็น 1 ปีก็ได้ เช่น 1 ปี 6 เดือน หรือ 2 ปีก็ได้ เพราะว่าการฝึกและอบรมขั้นสูงมีกำหนดระยะเวลา 3 ปี จำเลยฝึกและอบรมมา 1 ปีจึงได้รับการปล่อยตัว ดังนั้น ระยะเวลาที่เหลืออยู่ถึง 2 ปี ซึ่งศาลจะส่งตัวจำเลยกลับไปฝึกและอบรมได้ไม่เกิน 2 ปี แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็จะกักและอบรมหรือฝึกและอบรมได้ไม่เกินกว่าที่จำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ซึ่งการส่งตัวไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมตามมาตรา 105 นี้ก็คล้ายกับวิธีการตามมาตรา 104 เพียงแต่ตามมาตรา 105 ได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้เท่านั้น

5. การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ

ในศาลธรรมดาตามกฎหมาย เมื่อศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง แต่เห็นว่ามีเหตุอื่นอันควรปราณี แล้วศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวจำเลยไปให้อยู่ในสังคมเหมือนกับพลเมืองดีทั่วๆ ไป เพื่อให้โอกาสกลับตนเป็นคนดีภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติจำเลยด้วยหรือไม่ก็ได้

หลักเกณฑ์ที่ศาลธรรมดาจะสั่งรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังนี้คือ

5.1. เป็นความผิดซึ่งมีโทษจำคุก

การที่ศาลธรรมดาจะสั่งรอกการกำหนดหรือรอกการลงโทษได้จะต้องเป็นโทษจำคุกเท่านั้น โทษอย่างอื่น เช่น ประหารชีวิต กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน จะรอกไม่ได้

5.2. ความผิดนั้น ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี

ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี นี้หมายถึงโทษจำคุกที่จะลงจริงๆ หลังจากที่มีการเพิ่มโทษหรือลดโทษแล้ว จะมีโทษปรับหรือริบทรัพย์สินด้วยหรือไม่ก็ตาม

5.3. ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หมายความว่าจำเลยต้องไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อนคดีที่ศาลกำลังจะพิพากษาซึ่งคดีที่จำเลยได้รับโทษจำคุกนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นการกระทำความผิดก่อนคดีที่ศาลพิพากษา กฎหมายได้กำหนดเฉพาะเคยได้รับโทษจำคุกเท่านั้น ถ้าเคยต้องโทษอื่น เช่น กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ก็ถือว่าไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

การรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษถ้าบุคคลนั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ถ้าไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ จะรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษไม่ได้

5.4. มีเหตุที่ศาลเห็นสมควรให้รอกำหนดโทษ

แม้จะเข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อข้างต้นแล้ว ก็ยังมีหลักเกณฑ์ที่จะต้องคำนึงอีก คือต้องมีเหตุที่ศาลเห็นสมควรให้รอกำหนดโทษ ซึ่งอาจมีเพียงเหตุเดียวหรือหลายเหตุประกอบกันก็ได้ เป็นดุลยพินิจของศาลไม่ใช่เรื่องบังคับให้ศาลต้องปฏิบัติเสมอไป เหตุเหล่านี้ได้แก่อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมและสภาพความผิด ถ้าเห็นสมควรศาลก็พิพากษาให้รอได้ไม่ว่าจะเป็นการรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งศาลธรรมดาใช้เป็นหลักในการพิจารณา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษให้กับจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนได้กว้างขวางกว่าศาลธรรมดา โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 106

มาตรา 106 คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาให้รอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษเด็กหรือเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ แม้ว่า

- (1) เด็กหรือเยาวชนนั้นได้เคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่นตามคำพิพากษามาก่อนแล้ว
- (2) โทษจะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก
- (3) ศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสองปี

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจสั่งรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษแตกต่างจากรอกำหนดโทษในศาลธรรมดาอยู่ 3 ประการ คือ

- (1) ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิพากษาให้รอกำหนดโทษได้ แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้วหรือเคยรับโทษชนิดอื่นมาแล้ว ซึ่งจะ

แตกต่างกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ถ้าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้ว ถ้าไม่ใช่โทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ ศาลธรรมดาจะรอกการลงโทษไม่ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัวถึงแม้จำเลยจะเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยเจตนาก็ตาม ถ้าศาลเยาวชนเห็นสมควรก็รอกการลงโทษได้

ตัวอย่าง เช่น นายคำ อายุ 16 ปี มีถิ่นที่อยู่ปกติและกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ที่จังหวัดสุรินทร์ (ยังไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการ) ถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลจังหวัดสุรินทร์ (ศาลธรรมดา) ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 6 เดือน หลังจากพ้นโทษจำคุกมาแล้ว นายคำได้มากระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ที่จังหวัดอุบลราชธานี ถูกฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่ากระทำความผิดจริง พิพากษาลงโทษจำคุก 2 ปี แต่เห็นว่ามีเหตุอันควรปราณี จะให้รอกการลงโทษจำคุกไว้ก่อนก็ได้ หรือ

(2) แม้โทษอาญาอย่างอื่น เช่น กักขัง ปรับ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้ ซึ่งในศาลธรรมดา โทษที่จะรอได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้น

(3) แม้โทษจำคุกที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่ากระทำความผิดร้ายแรง พิพากษาลงโทษจำคุก 3 ปี แต่ถ้าเห็นสมควรศาลเยาวชนก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ แต่ถ้าเป็นศาลธรรมดา ถ้าศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 2 ปี จะรอกการลงโทษไม่ได้

6. ห้ามกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ

ในศาลธรรมดานั้นผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับแล้ว ไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ และในการกักขังแทนค่าปรับให้ถืออัตราเจ็ดสิบบาทต่อหนึ่งวัน แต่ไม่ว่ากรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนด 1 ปี เว้นแต่กรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินหนึ่งปีแต่ไม่เกิน 2 ปีก็ได้ (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29-30) แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัว ห้ามศาลสั่งกักขังแทนค่าปรับ

มาตรา 107 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องโทษปรับไม่ว่าจะมีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ชำระค่าปรับ ห้ามมิให้ศาลส่งกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ แต่ให้ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมในสถานพินิจ สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี

โดยที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นมีได้มุ่งที่จะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด แต่มุ่งในการสงเคราะห์คุ้มครองแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดี กฎหมายจึงบัญญัติห้ามมิให้ศาลส่งกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ แต่ให้ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานศึกษาอื่นตามเวลาที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี และการที่ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมนั้นไม่ต้องคิดตามอัตราค่าปรับเหมือนกับศาลธรรมดา การส่งตัวไปควบคุมให้ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี

ข้อสังเกต 1. ไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายของศาลเยาวชนให้คิดหักวันควบคุมออกจากค่าปรับเหมือนในศาลธรรมดา ดังนั้น เยาวชนที่ต้องโทษปรับเมื่อไม่ชำระค่าปรับ เมื่อศาลส่งตัวไปควบคุมในสถานพินิจแล้ว ต่อมาถ้าสามารถนำเงินมาชำระค่าปรับได้ จะขอหักวันควบคุมออกจากค่าปรับไม่ได้

2. การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตาม มาตรา 104, 105, 106 และ 107 ความจริงแล้วใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนเท่านั้นจะนำไปใช้กับบุคคลที่เป็นเด็กไม่ได้ เพราะศาลไม่มีอำนาจลงโทษ (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74)

บทที่ 16

การอุทธรณ์-ฎีกา

คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งประการเด็ดขาดประการใดแล้ว คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจคำพิพากษาหรือคำสั่งสามารถที่จะยื่นอุทธรณ์ได้โดยถือตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเหมือนคดีในศาลธรรมดา คือต้องดูหลักเกณฑ์ ทั่วไปตามกฎหมายของศาลธรรมดาเป็นหลักก่อน แล้วก็ยังต้องถือหลักเกณฑ์ตามทีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 121 เพิ่มเข้าไปด้วย

โดยหลักทั่วไปในศาลธรรมดาคู่ความมีอำนาจอุทธรณ์โต้แย้งหรือคัดค้านคำสั่งของศาล ชั้นต้นได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เว้นแต่ในบางกรณีทีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาหรือกฎหมายอื่นจำกัดห้ามไว้ มิให้อุทธรณ์ก็ต้องเป็นไปตามข้อยกเว้นนั้น

1. หลักทั่วไปในการอุทธรณ์

1.1. อุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อกฎหมาย และข้อเท็จจริงโดยต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ

1.2. ข้อกฎหมายที่อุทธรณ์ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น ยกเว้น แต่ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่ว่าด้วยการอุทธรณ์

1.3. ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำ พิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

2. ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

การพิจารณาว่าอะไรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง อะไรเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เป็นเรื่องที่มี ความยุ่งยากพอสมควรในเบื้องต้นควรถือหลักกว้างๆ ดังนี้

2.1. ปัญหาข้อเท็จจริง ได้แก่

2.1.1. ปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า เหตุการณ์หรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มีอยู่หรือเกิดขึ้นหรือเป็นไปตามที่อ้าง จริงหรือไม่ เช่น จำเลยเป็นคนร้ายที่ชิงปืนขู่ผู้เสียหาย

เพื่อให้ผู้เสียหายส่งเงินให้จริงหรือไม่ จำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่

2.1.2. การใช้ดุลยพินิจของศาลตามที่กฎหมายให้อำนาจ ซึ่งอาจเป็นการใช้ดุลยพินิจตามกฎหมายสารบัญญัติหรือสบัญญัติก็ได้

ตัวอย่าง

1) ปัญหาที่ว่าจำเลยแฉ้วถางที่ดินที่มีสภาพเป็นป่า หรือไม่มีสภาพเป็นป่า เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 534/2512)

2) ปัญหาที่ว่าจำเลยมีเจตนาทุจริตกระทำผิดหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 264/2515)

3) ปัญหาที่ว่าทรัพย์อยู่ในความครอบครองของผู้เสียหายขณะลัก แล้วจำเลยรับไว้โดยรู้ว่าเป็นของร้าย หรือทรัพย์นั้นจำเลยได้รับมอบหมายไว้ในครอบครอง แล้วเบียดบังเอาไปเสีย เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 34/2514)

4) ปัญหาที่ว่าคดีมีเหตุอันควรปราณีลดโทษหรือรอการลงโทษจำเลยหรือไม่ หรือควรลดมาตราส่วนโทษหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 1830/2514)

5) ปัญหาที่ว่า พยานโจทก์เท่าที่นำสืบมาจะมีน้ำหนักพอเชื่อถือได้หรือไม่ว่าจำเลยได้กระทำผิด เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 337/2482)

2.2. ปัญหาข้อกฎหมาย ปัญหาที่ต้องการทราบความหมายของกฎหมาย หรือเป็นเรื่องการแปลความของกฎหมาย คือ ปัญหาที่ศาลจะต้องมีความเห็นในเรื่องความหมายของตัวบทกฎหมาย เช่น ถ้ามีปัญหาว่าจำเลยเป็นคนร้ายที่ใช้ไม้สอยเอาเสื้อผ้าของผู้เสียหายที่ตากไว้ภายในบริเวณบ้านไปหรือไม่ เช่นนี้เป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่หากวินิจฉัยต่อไปว่าการกระทำของจำเลยเป็นการลักทรัพย์หรือเป็นการลักทรัพย์ในเคหสถาน เช่นนี้เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

ตัวอย่าง

1) ปัญหาที่ว่า ตามข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ฟังมาจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์หรือชิงทรัพย์ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (ฎีกาที่ 893/2487)

2) กลุ่มผู้อภิปรายปิดอภิปรายแล้วเปิดเพลงสรรเสริญพระบารมี ประชาชนยืนตรง จำเลยกล่าวว่า “เขี่ยเปิดเพลงอะไรโวยฟังไม่รู้เรื่อง” และไม่ยืนตรง ปัญหาที่ว่าถ้อยคำที่จำเลยกล่าวเป็นความผิดตาม ป.อาญา มาตรา 112 หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (ฎีกาที่ 1294/2521)

- 3) ปัญหาที่ว่า การกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (ฎีกาที่ 17/2520)
- 4) ปัญหาที่ว่า การกระทำของจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ศาลล่างฟังมาจะเป็น การประมาทตามกฎหมายหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (ฎีกาที่ 51/2494)
- 5) ปัญหาที่ว่า โจทก์เป็นผู้เสียหายหรือไม่ มีอำนาจฟ้องหรือไม่ เป็นปัญหา ข้อกฎหมาย (คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 184-187/2512)

3. ข้อห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

โดยหลักทั่วไปแล้ว เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดอย่างใดแล้ว คู่ความที่ไม่พอใจย่อมมีอำนาจโต้แย้ง หรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งได้เสมอ ไม่ว่าใน ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย แต่มีข้อยกเว้นห้ามมิให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริง ถ้าเป็นคดีที่ฟ้อง ในฐานความผิดไม่ร้ายแรง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ ได้ บัญญัติไว้

มาตรา 193 ทวิ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเว้นแต่กรณีต่อไปนี้ ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำ-
คุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท

ในศาลธรรมดา ถ้าเป็นคดีที่ฟ้องในความผิด ที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามคู่ความ คือ ทั้งโจทก์และจำเลยอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริง แต่มีข้อยกเว้น อนุญาตให้เฉพาะจำเลยเท่านั้นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าศาลพิพากษาหรือสั่งอย่างใด อย่างหนึ่งตามมาตรา 193 ทวิ (1) (2) (3) หรือ (4)

อัตราโทษขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดหมายถึงระวางโทษในความผิดที่ฟ้อง ไม่ใช่ดูโทษที่ ศาลจะลง เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินสาม

ปีและปรับไม่เกินหกพันบาท ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลอาจลงโทษจำคุกเพียง 1 ปี หรือ 6 เดือนก็ได้ การพิจารณาว่าจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจริงได้หรือไม่ ให้ดูระวางโทษในความผิดที่ฟ้อง นั่นก็คือฟ้องในความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 6 พันบาท โจทก์จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ ไม่ว่าศาลชั้นต้นจะพิพากษายกฟ้อง หรือพิพากษาลงโทษจำเลยอย่างหนึ่งใด ส่วนจำเลยจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ก็ต่อเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่งตาม (1)-(4) ของมาตรา 193 ทวิ แต่สำหรับปัญหาข้อกฎหมายแล้ว ทั้งโจทก์และจำเลยอุทธรณ์ได้เสมอไม่ว่าระวางโทษเท่าไร

สำหรับข้อยกเว้นที่ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงแม้โจทก์จะฟ้องคดีที่มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท ถ้าหากคดีนั้นศาลได้พิพากษา ดังนี้คือ

(1) ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก

ตัวอย่าง เช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 4 พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าหากคดีนี้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง พิพากษาลงโทษจำคุก 3 เดือน หรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังมีกำหนด 3 เดือน ดังนี้ จำเลยจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เพราะเข้าข้อยกเว้น เพราะศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก

(2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอกการลงโทษไว้ และ

(3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้

สำหรับข้อยกเว้น (2) และ (3) นี้ เป็นกรณีที่ศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษจำคุกจำเลย ตามตัวอย่าง 1 ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง แต่เห็นว่ามีเหตุอันควรปรานี จึงได้พิพากษาให้รอกการลงโทษจำคุกหรือรอกการกำหนดโทษคุกไว้ จำเลยสามารถอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ แม้เป็นคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ แต่โจทก์จะอุทธรณ์ให้ศาลลงโทษจำคุกจำเลยไม่ได้

(4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ปรับเกินหนึ่งพันบาท

ถ้าคดีตามตัวอย่าง 1 หากศาลลงโทษปรับจำเลย 2 พันบาท จำเลยอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้ แต่ถ้าศาลลงโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท เช่น ปรับ 500 บาท จำเลยอุทธรณ์ข้อเท็จจริง

ไม่ได้ ส่วนโจทก์จะอุทธรณ์ให้ลงโทษจำคุกหรือปรับมากกว่านี้อีกไม่ได้ คือ โจทก์จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะต้องห้ามอุทธรณ์

ข้อสังเกต ข้อยกเว้นของมาตรา 193 ทวิ ที่ให้จำเลยอุทธรณ์ข้อเท็จจริง จะเห็นได้ว่า ข้อยกเว้นตามอนุมาตรา (1) ถึง (4) เป็นกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดทั้งสิ้น กล่าวคือ ถ้าศาลลงโทษจำคุกหรือกักขัง รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ หรือปรับเกินกว่าหนึ่งพันบาท จำเลยจึงจะมีสิทธิอุทธรณ์ ส่วนคดีที่ศาลยกฟ้องคู่ความต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงในทุกกรณี

4. ข้อยกเว้นที่อนุญาตให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ตรี บัญญัติว่า

ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออธิบดีกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ ซึ่งอธิบดีกรมอัยการได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป⁽¹⁵⁾

การอุทธรณ์ในศาลเยาวชนและครอบครัวนอกจากจะต้องอยู่ภายใต้บังคับตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้บัญญัติกรณีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ เพิ่มเติมไว้ในมาตรา 121

มาตรา 121 คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(2) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งเด็กหรือเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสามปี

(3) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 105 เว้นแต่การ กักและอบรมนั้นมีการกำหนดระยะเวลาขึ้นสูงเกินสามปี

การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้บัญญัติข้อจำกัดในการอุทธรณ์เพิ่มเติมเป็นพิเศษ มากกว่าการอุทธรณ์ในศาลธรรมดาเพราะถือว่าศาลเยาวชนและครอบครัว (ศาลชั้นต้น) ได้ กระทำมาโดยละเอียดรอบคอบแล้ว เพราะได้มีการสืบเสาะอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติ ปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสาเหตุ แห่งการกระทำความผิด ผ่านการกลั่นกรองของเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในด้านต่างๆ มาแล้ว มีผู้ พิพากษาสมทบช่วยเหลือให้คำแนะนำต่างๆ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาหรือ มีคำสั่งก็พยายามให้มีการสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนมากที่สุดอยู่แล้ว ดังนั้นกฎหมายจึงได้ กำหนดข้อห้ามการอุทธรณ์มากกว่าศาลธรรมดา ดังนั้น หากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ประการใดตามมาตรา 121 (1)-(3) จึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว กรณีข้อห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 121 นี้ห้ามอุทธรณ์เฉพาะใช้ดุลยพินิจของศาลที่ใช้วิธีการ สำหรับเด็กหรือเยาวชนบางประการเท่านั้น สำหรับการอุทธรณ์ในเรื่องอื่นต้องพิจารณาหลัก เกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีธรรมดา

ดังนั้นการพิจารณาว่าคดีใดจะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้หรือไม่ จึงต้องพิจารณาตาม หลักทั่วไปในศาลธรรมดาก่อนว่าต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่ ถ้าไม่ต้องห้ามก็ต้องมาพิจารณา อีกว่าเข้าข้อยกเว้นการห้ามอุทธรณ์ในศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 121 หรือไม่ถ้า ต้องห้ามอุทธรณ์ก็อุทธรณ์ไม่ได้ถ้าไม่ต้องห้ามจึงจะอุทธรณ์ได้

ตัวอย่าง เช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนในความผิดฐานวิ่งราว ทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีและปรับ ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุก 1 ปี แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธี การสำหรับเด็กและเยาวชนโดยส่งตัวไปฝึกและอบรมให้สถานพินิจมีกำหนดระยะเวลา 3 ปี แทน กรณีอย่างนี้ ถ้าจำเลยจะอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิดซึ่งเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง จำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ไม่ต้องห้ามเพราะโจทก์ฟ้องในความผิดที่มีระวางโทษจำคุกเกิน 3 ปี แต่ถ้าจำเลยอุทธรณ์ ขอให้ศาลใช้วิธีการอื่น เช่น ขอให้ว่ากล่าวตักเตือนหรือขอให้ศาลลง โทษเบากว่านี้โดยวิธีการคุมประพฤติแทน หรือขอให้ศาลลงโทษสถานเบากว่านี้ จะเห็นได้ว่า การอุทธรณ์ที่ขอให้ศาลใช้วิธีการอื่นหรือขอให้ศาลลงโทษเบากว่านี้ เป็นการอุทธรณ์การใช้ ดุลยพินิจของศาล ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวห้ามอุทธรณ์

ข้อสังเกต การห้ามอุทธรณ์นี้เป็นการห้ามอุทธรณ์เฉพาะดุลยพินิจของศาลในการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนบางประการเท่านั้น มิได้ห้ามจำเลยที่จะอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด ฉะนั้นจำเลยจะอุทธรณ์ได้หรือไม่ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาชญากรรมคดีธรรมดา

5. กรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วห้ามอุทธรณ์ ดุลยพินิจ มี 3 กรณี ดังต่อไปนี้

กรณีที่ 1 กำหนดใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ตามมาตรา 74 (1) เป็นกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดได้พิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตแล้วปล่อยตัวไปหรือเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาว่ากล่าวตักเตือนด้วยตามมาตรา 74 (5) เป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้ส่งตัวจำเลยซึ่งเป็นเด็กไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กนั้นมีอายุครบสิบแปดปี จะเห็นได้ว่าการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษาหรือสั่งให้ใช้วิธีการนี้เป็นวิธีการที่เบาและเป็นคุณประโยชน์แก่จำเลยซึ่งเป็นเด็กอยู่แล้ว จึงห้ามอุทธรณ์ดุลยพินิจของศาล

กรณีที่ 2 กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งเด็กหรือเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสามปี

ตามกรณีที่ 2 คือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2515 มาตรา 104 คือการที่ศาลเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเฉพาะกักกันเป็นกักและอบรม หรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นฝึกและอบรม หรือเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ จะเห็นได้ว่าการสั่งดังกล่าวเป็นเรื่องที่เป็นคุณประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนทั้งสิ้น จึงห้ามมิให้อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาล แต่มีข้อยกเว้นที่อนุญาตให้อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในการสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกิน 3 ปี เหตุผลที่อนุญาตให้อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลได้ เพราะวิธีการที่ศาลใช้เป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะรุนแรง เพราะสถานที่กักและอบรมเป็นสถานที่ค่อนข้างจะเข้มงวดกวดขันและระยะเวลาที่ศาลสั่งเกิน 3 ปี ก็เป็นระยะเวลาที่

ค่อนข้างจะมาก จึงอนุญาตให้อุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษเบากว่านี้ เช่น ขอให้กักและอบรมน้อยกว่านี้ หรือเปลี่ยนเป็นฝึกและอบรม

ข้อสังเกต การอนุญาตให้อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในกรณีนี้ อนุญาตเฉพาะกรณีที่ศาลสั่งให้กักและอบรมเกิน 3 ปีเท่านั้น ถ้าศาลสั่งฝึกและอบรม แม้ระยะเวลาจะเกิน 3 ปี ก็ให้อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลไม่ได้

กรณีที่ 3 กำหนดใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 105 เว้นแต่การกักและอบรมนั้นมีการกำหนดระยะเวลาชั้นสูงเกิน 3 ปี

กรณีที่ 3 ก็คล้ายกับกรณีที่ 2 กล่าวคือ เป็นกรณีที่ศาลได้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแต่ได้กำหนดระยะเวลาชั้นต่ำและชั้นสูงไว้ ซึ่งก็ห้ามอุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลเหมือนกัน แต่มีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ในกรณีที่ศาลกำหนดระยะเวลากักและอบรมชั้นสูงเกิน 3 ปี

ดังนั้นการที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนครอบครัวได้หรือไม่ ขอให้นักศึกษาพิจารณาก่อนว่าจะอุทธรณ์เรื่องอะไร เช่น อุทธรณ์ข้อเท็จจริง หรืออุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในการสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ถ้าอุทธรณ์ข้อเท็จจริง ก็ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิว่าต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่ ถ้าจะอุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในการสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนก็ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 121

ขอให้นักศึกษาทำความเข้าใจจากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จำเลยอายุ 17 ปี กระทำความผิดฐานมีและใช้ธนบัตรปลอม ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 245 ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษาลงโทษจำคุก 1 ปี แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจมีกำหนดชั้นต่ำ 1 ปี ชั้นสูงไม่เกิน 2 ปี

ดังนี้ ถ้าจำเลยจะอุทธรณ์ดังต่อไปนี้ จะอุทธรณ์ได้หรือไม่

- 1) จำเลยอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิด
- 2) จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษเบากว่านี้

กรณีที่ 1 จำเลยอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง จะเห็นได้ว่าในคดีนี้มีอัตราโทษอย่างสูง จำคุกเกิน 3 ปี ซึ่งศาลธรรมดาไม่ห้ามอุทธรณ์ จำเลยจึงอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิดซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงได้

กรณีที่ 2 จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษเบากว่านี้ จะเห็นได้ว่าจำเลยอุทธรณ์โดย-พินิจของศาลในการสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ในกรณีนี้ศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำ 1 ปี ขึ้นสูงไม่เกิน 2 ปี จึงต้องห้ามอุทธรณ์ จะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปกักและอบรมมีระยะเวลาขั้นต่ำสูงเกิน 3 ปี เท่านั้น

ส่วนโจทก์ก็จะอุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษจำคุกจำเลยโดยไม่เปลี่ยนโทษเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรม โจทก์ก็อุทธรณ์ไม่ได้เหมือนกัน

ตัวอย่างที่ 2 โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนในความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 6 พันบาท ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงพิพากษาให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจมีกำหนดระยะเวลา 2 ปี

ถามว่าจำเลยจะอุทธรณ์ดังต่อไปนี้ได้หรือไม่

1. จำเลยอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิด
2. จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลลดระยะเวลาฝึกอบรม

กรณีที่ 1 จำเลยอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิด เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คดีนี้มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำไม่เกิน 3 ปี ในศาลธรรมดาห้ามอุทธรณ์ คือ ห้ามทั้งโจทก์และจำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่มีข้อยกเว้นให้เฉพาะจำเลยเท่านั้นอุทธรณ์ได้ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ (1)-(4) คือ พิพากษาลงโทษจำคุกหรือให้กักขังแทนโทษจำคุก หรือพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่ศาลรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดไว้ หรือปรับเกินกว่าหนึ่งพันบาท แต่ตามปัญหาศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน แต่ให้เปลี่ยนจำคุกเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจมีกำหนดระยะเวลา 2 ปี การดูคำพิพากษาให้ดูชั้นสุดท้ายว่าศาลกำหนดไว้อย่างไร อย่างไรในตัวอย่างนี้แสดงว่าศาลไม่ได้พิพากษาลงโทษจำคุก เพราะให้เปลี่ยนเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรม แสดงว่าศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกและอบรม จะเห็นได้ว่าศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกและอบรมไม่เข้าข้อยกเว้นที่จะให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 ทวิ (1)-(4)

ดังนั้นในกรณีนี้จำเลยอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิดซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งในศาลธรรมดาต้องห้ามอุทธรณ์ ดังนั้นศาลเยาวชนและครอบครัวก็ต้องห้ามอุทธรณ์ด้วย

ส่วนกรณีที่ 2 จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลลดระยะเวลาฝึกอบรมเป็นการ

อุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในการสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ก็ต้องห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ด้วย

ตามตัวอย่างกรณีที่ 2 ถ้าศาลพิพากษาให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลา 4 ปี อย่างนี้ถ้าจำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลลดระยะเวลา กักและอบรมหรือขอให้ศาลเปลี่ยนเป็นฝึกและอบรมแทน จำเลยอุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลได้ เพราะศาลสั่งกักและอบรมระยะเวลาเกิน 3 ปี

ตัวอย่างที่ 3 โจทก์ฟ้องจำเลยในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 ซึ่งมีระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 4 ปี แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปกักและอบรมในสถานพินิจมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำ 2 ปี ชั้นสูง 5 ปี

ดังนี้จำเลยจะอุทธรณ์ ดังนี้

ก. จำเลยไม่ได้กระทำความผิด

ข. อุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษสถานเบากว่านี้

การอุทธรณ์ตาม ก. เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ในคดีนี้มีอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ จำเลยอุทธรณ์ได้

การอุทธรณ์ตาม ข. อุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษเบากว่านี้เป็น การอุทธรณ์ดุลยพินิจของศาลในการสั่งใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งปกติห้ามอุทธรณ์ แต่ในกรณีนี้ศาลพิพากษาให้ส่งตัวไปกักและอบรมมีระยะเวลาชั้นสูงเกิน 3 ปี จำเลยจึงอุทธรณ์ได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 121 (3)

การอุทธรณ์ตาม ข. นี้ ถ้าศาลพิพากษาให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรม แม้จะมีระยะเวลาชั้นสูงเกิน 3 ปี ก็อุทธรณ์ไม่ได้ เช่น เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรม 7 ปี ก็อุทธรณ์ไม่ได้ จะอุทธรณ์ได้ในกรณีกักและอบรมมีระยะเวลาชั้นสูงเกิน 3 ปี เท่านั้น

สำหรับกำหนดเวลาการอุทธรณ์ การยื่นอุทธรณ์ การอุทธรณ์และการต้องห้ามข้อเท็จจริงอื่น ต้องพิจารณาตามหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 6 กำหนดให้นำมาใช้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

6. การอนุญาตให้อุทธรมได้ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรม

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 122 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

มาตรา 122 ในคดีซึ่งห้ามอุทธรมตามมาตรา 121 ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรมหรือศาลอุทธรมภาคและอนุญาตให้อุทธรมก็ให้อุทธรมนั้นไว้พิจารณาต่อไป

คดีซึ่งต้องห้ามอุทธรมตามมาตรา 121 ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญ ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหรือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดแล้วแต่กรณีได้อนุญาตให้อุทธรมได้ ซึ่งความเห็นที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญหรือไม่เป็นดุลยพินิจเฉพาะตัวของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่จะลงชื่ออนุญาตให้อุทธรมได้ ซึ่งจะมีผลทำให้คดีซึ่งต้องห้ามอุทธรมตามมาตรา 121 สามารถที่จะอุทธรมได้

7. การจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลอุทธรม

มาตรา 123 ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรมและอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรมภาคจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลอุทธรมและศาลอุทธรมภาคแผนกเดียวหรือหลายแผนกตามความจำเป็น เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรมจากศาลเยาวชนและครอบครัว

เป็นบทบัญญัติที่ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรมและอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรมภาคจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นโดยพิจารณาจากคดีที่ขึ้นมาสู่ภาคอุทธรมตามความจำเป็นซึ่งอาจจะเป็นแผนกเดียวหรือหลายแผนกก็ได้

ข้อสังเกตการพิจารณาในศาลอุทธรมจะไม่มีผู้พิพากษาสมทบเข้ามาร่วมพิจารณาพิพากษาคดีจะมีแต่ผู้พิพากษาประจำเท่านั้น ผู้พิพากษาสมทบจะมีเฉพาะการพิจารณาพิพากษาในศาลชั้นต้นเท่านั้น

8. ฎีกา

การฎีกาคัดค้านคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 124 ได้บัญญัติไว้

มาตรา 124 คดีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง ให้ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่กรณีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา 121

เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วคู่ความฝ่ายที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 121 ก็ต้องห้ามฎีกาด้วย

หลักเกณฑ์การฎีกาในศาลธรรมดาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้คู่ความยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ กำหนดให้ฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอย่างคดีธรรมดา (โปรดดูประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216-224) และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 121 ประกอบกันเป็นหลักในการพิจารณาฎีกา

ฎีกาที่ 1236/2510 คดีอาญาของศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง โดยให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางนั้น ถือว่าศาลมิได้ลงโทษจำเลยโดยจำคุกเกิน 5 ปี จึงต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 29 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 29 บัญญัติว่า “คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเด็กและเยาวชนได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วนั้นให้ฎีกาไปยังศาลฎีกาได้เหมือนอย่างคดีธรรมดา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ว่าด้วยวิธีพิจารณาความ เว้นแต่กรณีต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ตามความในมาตรา 27” และมาตรา 27 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่ม

เดิมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 บัญญัติว่า “คดีที่ศาลคดีเด็กและเยาวชนได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ได้เหมือนอย่างคดีธรรมดา ตามบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความ เว้นแต่กรณี ดังต่อไปนี้

1. ฯลฯ

2. ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 31 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการพิพากษา หรือมีคำสั่งให้ส่งเด็กและเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาพักและอบรมเกิน 3 ปี

3. ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า มาตรา 27 ห้ามอุทธรณ์เฉพาะกรณีศาลใช้ดุลยพินิจเปลี่ยนโทษจำคุก หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนบางประการเท่านั้น มิได้ห้ามจำเลยที่จะอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงว่าจำเลยมิได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ฉะนั้น จำเลยจะฎีกาข้อเท็จจริงดังกล่าวได้หรือไม่ ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอย่างคดีธรรมดา คดีนี้ ตามที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัว จำเลยไปฝึกอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางนั้น มิได้ลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี จึงต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218

ศาลฎีกาได้พิเคราะห์ข้อฎีกาของจำเลยแล้วเห็นว่า นอกจากเป็นการโต้เถียงข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ฟังมาแล้ว ข้อที่จำเลยฎีกาว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำโดยความจำเป็นที่จะต้องป้องกันตัว มิฉะนั้น จำเลยก็ต้องถูกทำร้ายนั้น ยังเป็นปัญหาข้อเท็จจริงอีกด้วยจึงต้องห้ามฎีกา ศาลฎีกาจะวินิจฉัยฎีกาของจำเลยให้ไม่ได้

ฎีกาที่ 264/2515 คดีอาญาของศาลคดีเด็กและเยาวชน ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยไปฝึกอบรมยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก มิได้ลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218

ฎีกาว่า การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนาฆ่าเพราะไม่ปรากฏมูลเหตุจูงใจว่าจำเลยฆ่าผู้ตายเพราะเหตุใด เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ฎีกาที่ 581/2510 เมื่อศาลคดีเด็กฯ พิพากษาเปลี่ยนโทษจำคุก เป็นการส่งสถาน
ฝึกและอบรม อันเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 31 (2) แห่งพระราช
บัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กฯ แล้ว จะอุทธรณ์ขอให้เปลี่ยนแปลงดุลยพินิจของศาลคดีเด็กฯ
ไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 27 (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กฯ

หมายเหตุ ตามตัวอย่างที่ฎีกาที่อ้างถึงนั้น เป็นกรณีที่พิพากษาตามพระราชบัญญัติจัด
ตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 27, 29, 31 มีข้อความตรงกับพระราช
บัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 121, 124 และมาตรา 104